

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІН АВСТРІЙСЬКОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ ПІД ВПЛИВОМ СВІТОВИХ І ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОСВІТНІХ ТРЕНДІВ

Якщо довіряти ЗМІ, то особливо актуальним і все поширенішим трендом є світове змагання між університетами за свій рейтинг і намагання отримати право на звання закладу «світового рівня». Насправді ж у секторі вищої освіти розвинені й інші держави світу піклуються про розширення охоплення молоді вищою освітою і забезпечення її фактичної якості в аспекті надання молодим кадрам високої професійної компетентності.

У своїх перших працях про систему вищої освіти Австрії ми розглядали переважно проблеми її історичної еволюції з метою виявлення причин її сучасних чималих досягнень ([1; 2] та ін.). Цього разу ми викладемо результати нашого дослідження сучасних подій. Цінуючи час читачів та інформаційний обсяг тез, використаємо для викладу результатів нашого аналізу таблицю 1, побудовану за даними з видань ОЕСР і ЮНЕСКО. Вона включає тільки ті держави, що мають у системі вищої освіти понад 200 000 студентів. Нами створені додаткові колонки – четверта, яка містить відсоток студентів у складі населення, а також остання, яка дає уявлення про співвідношення кількості магістрів і аспірантів.

Таблиця 1.

Чисельність населення і кількість студентів за рівнями дипломного навчання у 2014/15 н.р.
[3; 4; 5]

Країна	Населення	Загалом студентів	Відсоток студентів	Чисельність за рівнями навчання				маг./аспір.
				молодш. спец.	бакалаври	магістри	аспіранти	
Росія	142 423 773	7 436 216	5,22	2 103 125	3 516 093	1 692 926	123 072	13,76
Туреччина	79 414 269	6 062 686	7,63	2 013 762	3 527 649	443 253	78 223	5,67
Німеччина	80 854 408	2 977 781	3,68	394	1 792 434	988 753	196 200	5,04
Франція	66 553 766	2 424 158	3,64	495 472	991 175	868 904	68 607	12,66
Великобританія	64 088 222	2 330 334	3,64	272 487	1 523 902	421 145	112 800	3,73
Іспанія	48 146 134	1 963 924	4,08	372 356	1 204 409	355 097	32 062	11,08
Італія	61 855 120	1 826 477	2,95	6 548	1 076 667	710 487	32 775	21,68
Україна	44 429 471	1 776 190	4,00	452 292	947 210	346 657	30 031	11,54
Польща	38 562 189	1 665 305	4,32	2 721	1 104 364	514 821	43 399	11,86
Нідерланди	16 947 904	842 601	4,97	18 687	646 851	162 585	14 478	11,23
Греція	10 775 643	677 429	6,29	-	598 990	54 558	23 881	2,28
Казахстан	18 157 122	658 413	3,62	146 387	477 387	32 527	2 063	15,77
Румунія	21 666 350	541 653	2,50	-	354 186	168 152	19 315	8,71
Білорусь	9 589 689	505 637	5,27	128 975	362 907	8 855	4 900	1,81
Бельгія	13 323 973	504 745	3,79	24 414	365 929	97 920	16 486	5,94
Швеція	9 801 616	428 557	4,37	25 244	246 400	135 555	21 358	6,35
Австрія	8 665 550	425 972	4,92	77 877	183 768	140 269	24 058	5,83
Чехія	10 644 842	395 525	3,72	994	236 887	133 066	24 582	5,41
Португалія	10 825 309	337 507	3,12	395	203 836	113 966	19 310	5,90
Данія	5 581 503	313 756	5,62	34 973	195 054	73 790	9 939	7,24
Угорщина	9 897 541	307 729	3,11	11 655	214 737	74 113	7 224	10,26
Фінляндія	5 476 922	302 478	5,52	-	219 317	63 239	19 869	3,18
Швейцарія	8 121 830	294 450	3,63	10 280	195 437	65 036	23 697	2,74
Болгарія	7 186 893	278 963	3,88	-	186 702	85 634	6 617	12,94
Норвегія	5 207 689	268 231	5,15	9 836	188 823	62 109	7 463	8,32
Сербія	7 176 794	241 054	3,36	-	194 696	37 803	8 555	4,42
Ірландія	4 892 305	214 632	4,39	16 505	161 302	28 621	8 204	3,49
Азербайджан	9 780 780	204 152	2,09	38 816	143 620	18 781	2 935	6,40

На наше переконання, характер суспільного і законодавчого ставлення до всього сектору вищої освіти можна оцінити насамперед через реальне значення того відсотка населення, яке намагається досягти рівня справжніх професіоналів, а тому продовжує офіційне навчання і після отримання середньої освіти. За цим показником лідерами є Туреччина, де кожна 12-та особа отримує вищу освіту, а також Греція (6,3%). Більше 5% населення отримують якийсь варіант вищої освіти в Білорусії, Данії, Фінляндії, Росії і Норвегії. Поряд з ними передує Австрія, а от Україна має хороший, але середній показник – 4%. Все ж важливо уточнити поняття «якийсь варіант», адже в Європі все більше тих, хто відмовляється від напіввищої освіти (рівень нашого «молодшого спеціаліста» чи «асоціата» у США) і готує, як мінімум, бакалаврів. Зі згаданих держав це вже зробили Фінляндія, Греція і Норвегія, а от Туреччина, Росія і Білорусь діють інакше. Австрія та Україна також готують чимало фахівців середнього технічного рівня.

Таблиця 1, як і інші подібні дані, переконливо свідчать про те, що системи вищої освіти європейських держав досить чітко поділилися на дві групи: для першої характерна підвищена увага до аспірантури, а члени другої групи ставляться до неї не надто уважно і діють по стандартах середини ХХ ст.

У першу треба включити ті держави, які правильно передбачають запити ринків праці через 10-20 років і, використовуючи ресурси насамперед на освіту, намагаються готувати якомога більше самодостатніх і компетентних випускників – магістрів і PhD (наш приблизний відповідник – кандидат наук). Саме для полегшення виділення подібних держав-лідерів ми включили в табл. 1 останній стовпчик, де вказано відношення кількості магістрів до числа аспірантів. Лідером несподівано для нас виявилася Білорусь, де мало не кожен з 9000 магістрів переходить в аспірантуру. Більш характерними ми вважаємо показники багатьох держав Європи, що мають десятки тисяч магістрів й аспірантів: Греція – 2,28; Швейцарія – 2,74; Фінляндія – 3,18; Ірландія – 3,49; Велика Британія – 3,73. Прекрасні показники Німеччини, Австрії, Бельгії, Туреччини і ще кількох країн, які особливо цілеспрямовано піклуються про майбутнє. В них поширена підтримка тих технологій, які відіграватимуть провідну роль через багато років – біологічних, нанотехнологій та інших подібних. У цій групі найбільш корисним для України ми вважаємо досвід Ірландії та Німеччини.

Склад учасників другої групи виявився якийсь «різноманітний», адже у неї потрапили не тільки бідніші держави (та ж Україна чи Казахстан), а й економічно-освітні лідери – Франція, Італія та Росія. Загалом же Австрія має дуже урівноважену й різноманітну систему вищої освіти, яка успішно готує професіоналів усіх необхідних рівнів і кваліфікацій. Поглянемо, як це організовано на практиці.

Нагадаємо, що плануючи і здійснюючи реформи, австрійці робили акцент на власних інтересах, і лише в другу чергу – враховували зовнішні європейські тенденції. На догоду Болонському процесу вони і не подумали негайно готувати тільки бакалаврів-магістрів, і нікого більше. Нові заклади ставали поширеними у всій системі тільки після виникнення потреби в них і випробування обраних зразків на практиці – чудовий взірець для України.

Найкращий приклад демонстрації подібних автономних і мудрих дій австрійців – запровадження «професійного» сектору вищої освіти з дипломами типу «В» як доповнення до традиційно-академічного з університетськими дипломами «А». Після вступу Австрії до складу Європейського Союзу й початку переходу від індустріальної до постіндустріальної економіки було вирішено підвищити відсоток активного населення з дипломами про вищу освіту. Але зробили вони це не шляхом спорудження прибудов до університетів, а через створення мережі вищих професійних (політехнічних) шкіл (Fachhochschulen). На той час подібні заклади дуже добре зарекомендували себе в Німеччині й стали вагомим фактором її економічного зростання.

Як завершення серії експериментів невеликого обсягу в 1993 році в Австрії був прийнятий закон про розгортання програм вищої професійної освіти (Federal Act on Fachhochschule Programmes). Він визнає суспільну цінність і значення дипломів 2-4-річних програм цих закладів, підкреслюючи їх ринкову еквівалентність стандартним дипломам університетів. Цей крок важливий стратегічно. За даними Міжнародної організації кооперації та розвитку (OECD) ([14] та ін.), новий сектор вищої освіти має значні соціально-фінансові переваги. Дійсно, якщо середня тривалість навчання до отримання ступеня магістра становить в Австрії аж 7,4 року, то диплом вищої професійної школи студенти отримують майже втричі швидше! Якщо повні витрати на всю програму класичного навчання близькі до 90 000 доларів США, то для професійного навчання вони значно менші. Ось чому розширення сфери вищої освіти шляхом створення навчальних закладів з дипломами типу «В» – найбільш раціональний крок в сучасних умовах переходу від стандартизованого індустріального виробництва до епохи надвисоких інформаційних та інших технологій.

Саме це твердження ми вважаємо центральною частиною висновків з нашого дослідження. Світ прискорено переходить від індустріального виробництва з масовою робочою силою на основі 9-12-річного навчання до «постіндустріального», де підготовка до виходу на ринок праці (її називають «первинною освітою») триватиме від 16 до 22 років. За прикладом європейських лідерів Україні слід негайно відмовитися від переведення закладів І рівня назад у систему професійно-технічної освіти, а з усіх сил підвищувати їх статус і можливості до рівня успішної підготовки бакалаврів з усього спектру спеціальностей. Саме так у 1990-х роках в умовах економічних труднощів зробила Фінляндія, не менш яскравим є приклад Німеччини й Ірландії.

Висловимо припущення, що у найближчі роки разом з надходженням океану найрізноманітніших робіт й масовим використанням «штучного інтелекту» Австрія повторить шлях Фінляндії. Непогано було б долучитися до австрійців і навіть діяти разом в рамках європейських проектів – Лісабонського, Горизонт-2020 та інших. Це цілком реально, адже керівники європейських ЗВО в сучасних умовах «навали іммігрантів» звернули увагу на європейську молодшу державу з назвою «Україна». Вони вже розпочали змагання за наших найкращих школярів, активно пропагують свою вищу освіту і т.д. Будемо сподіватися на те, що «на Захід» перейде не вся наша молодь, а тільки менша частина...

Література

1. Антонюк Л.А. Австрійська школа: приклад еволюційного осучаснення / Л.А. Антонюк // Рідна школа. - №12. – 2002. – С. 70-73.
2. Антонюк Л.А. Можливі причини успішності реформ середньої і вищої освіти сучасної Австрії / Л.А. Антонюк // Вища освіта України. – 2003. – №4. Додаток. – С. 178-183.
3. European Commission/EACEA/Eurydice, 2018. *The European Higher Education Area in 2018: Bologna Process Implementation Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. - Brussels, 325 p.
4. OCDE (2016), *Regards sur l'éducation 2016 : Les indicateurs de l'OCDE*, Editions OCDE [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.178/eag-2016-fr>
5. UNESCO 2015. *Rethinking Education. Towards a global common good?* - Paris, 2015. - 84 р. [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002325/232555e.pdf>